

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lain tarkoituksena on ylläpitää oikeusjärjestystä ja turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen erilaisissa poikkeusoloissa. Tällöin voitaneen lähteä siitä, että myös oikeudenhoito on kyettävä järjestämään erilaisissa poikkeusoloissa. Valmiuslakiehdotuksessa ei vaikuttaisi olevan erityistä tuomioistuinten toiminnan järjestämistä koskevaa sääntelyä. Oikeudenhoito on siten lähtökohtaisesti kyettävä järjestämään poikkeusoloissa samalla tavalla kuin normaalioloissa. Tämä edellyttää sekä henkilöresurssien että aineellisten resurssien turvaamista. Kysymys on mm. riittävän henkilökunnan, riittävien turvajärjestelyjen, riittävien toimitilojen ja sähkösaannin turvaamisesta. Mm. näiden seikkojen on tärkeä näkyä tulevassa valmiuslaissa.

Sen lisäksi, että sisäisistä ja ulkoisista turvallisuhkista johtuen oikeudenhoidon tulee toimia myös poikkeusoloissa on tärkeä muistaa, että tuomioistuimilla on tärkeä rooli viranomaisten toiminnan laillisuusvalvonnassa myös poikkeusolojen aikana. Kysymys on hallinnon laillisuuden noudattamisen valvonnasta. Mikäli tällainen viranomaisten toiminnan laillisuuden valvonta häiriintyy, on olemassa vaara, että kansalaisten luottamus viranomaistoiminnan asianmukaisuuteen heikkenee.

Tuomioistuimilla on myös perustuslain 106 ja 107 §:en mukainen säädösvalvontarooli. Poikkeusoloilla ei liene vaikutusta tuomioistuinten säädösvalvontarooliin. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimille tulee turvata myös poikkeusoloissa mahdollisuus yksittäistapauksissa arvioida lainsäädännön ja asetusten mahdollista ristiriitaa perustuslain kanssa.

Kaikki edellä esitetty edellyttää oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaamista poikkeusoloissa. Näihin seikkoihin tulee jatkovalmistelussa kiinnittää erityistä huomiota.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Ehdotuksen mukaan myös tuomioistuimet ovat varautumisvelvollisia. Tämä edellyttää, että tuomioistuimille annetaan riittävät toimintaedellytykset tämän tehtävän hoitamiseen. Tuomioistuimet ovat normaalioloissakin riippuvaisia turvallisuusviranomaisten ja erityisesti poliisin tuottamasta turvapalvelusta. Poliisille tulisiikin säätää velvollisuus varautua turvaamaan myös tuomioistuinten toimintaa ja sen henkilökuntaa erilaisissa poikkeusoloissa.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Oikeusministeriön tehtävänä todetaan olevan ohjata ja valvoa varautumista sen hallinnonalalla. Oikeusministeriö lienee tällöin viime kädessä myös se taho, jonka tulee huolehtia siitä, että tuomioistuimilla on riittävät edellytykset täyttää niille asetettava varautumisvelvoite.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuomioistuinten henkilöstön turvaamista ei ole ehdotuksessa riittävästi huomioitu.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuomioistuinten henkilöstön turvaamista ei ole ehdotuksessa riittävästi huomioitu.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuomarien ja syyttäjien lisäksi voisi olla aiheellista nimenomaisesti lausua myös muusta tuomioistuinten ja syyttäjälaitoksen henkilökunnasta sekä asianajajista ja luvan saaneista oikeusavustajista. Myöskään heille ei saisi antaa työmääräystä.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Huoneistojen luovuttaminen tulisi olla mahdollista myös oikeudenhoidon tarpeisiin. Päätöksen siitä voisi tehdä Puolustusvoimat, poliisi tai oikeushallinnon toimijat. Oikeushallinnon viranomaisista kysymykseen voisi tulla esimerkiksi Tuomioistuinvirasto.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Liikkumisrajoituksista säädettyä on tärkeä huomioida oikeudenhoidon eri toimijoiden liikkumisvapauden turvaaminen omaa tehtävää hoitaessaan.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus tulisi olla mahdollista myös oikeudenhoidon tarpeisiin. Valtuudet tähän voitaisiin antaa joko turvallisuusviranomaisille tai oikeushallinnon viranomaisille (Tuomioistuinvirasto).

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Säätelyllä tulisi turvata myös oikeudenhoidon tarpeiden huomioon ottaminen.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Säätelyllä tulisi turvata myös oikeudenhoidon tarpeiden huomioon ottaminen.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Rangaistussäännösten soveltaminen käytännössä edellyttää oikeudenhoidon toimivuutta myös erilaisissa poikkeusoloissa.

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Muutoksenhakuoikeuden tosiasiallinen toteutuminen edellyttää oikeudenhoidon toimivuutta myös erilaisissa poikkeusoloissa.

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Uudistus on tarpeellinen. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää riittävästi huomioita oikeudenhoidon toimintaedellytysten turvaaminen erilaisissa poikkeusoloissa. Yksi mahdollisuus olisi antaa turvallisuusviranomaisille (poliisi) velvollisuus ottaa toiminnassaan ja varautumisessaan huomioon myös oikeudenhoidon tarpeet. Toinen mahdollisuus olisi antaa oikeudenhoidon toimijoille (Tuomioistuinvirasto) lisätoimivaltuuksia poikkeusoloissa siten, että tuomioistuimilla olisi tosiasiasa käytettävissään riittävät henkilöresurssit, toimitilat, sähkö ja viestivälineet sekä muut tarvittavat resurssit.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Määttä Pekka
Turun hovioikeus